

kako treba gledati na prošlost (npr. na porodičnim svečanostima kad se prepričavaju doživljaji iz rata). S tim događajem povezane scene i predmeti (npr. slike, ordenje, sačuvana čaša) imaju u sećanju visoku dokaznu vrednost i osećajno vezuju za prošlost (Montau, Plass, Wenzer 1997). To mogu biti oslonci i delovi vlastitog identiteta koji obliku istorijsku svest naslednika (učesce pretka na partijskom kongresu ili na olimpijskim igrama, partijske i vojničke uniforme i sl.), ali i na sliku prošlosti kod više porodičnih generacija.

U kriznim trenucima, kada se ruši službena vizija istorije, sećanja ove vrste mogu biti neobično snažna, i ne treba ih mešati s empirijskom istorijom svakodnevnice. Naprotiv, ona su zbog velikog osećajnog potencijala bliža mitu. Mitskom mišljenju svojstvena je ideja sudbine. Tu nema razlikovanja prošlog, sadašnjeg i budućeg, a sve ono što je bitno jeste trajna sadašnjost. Mit povezuje ono što ratio razdvaja. U mitu se razlike potiru (Sundhaussen 1998). Sećanja i mitovi su materijal iz kojeg se stvaraju osećanja nacije. Evropski mitovi često preuzimaju biblijsku soteriološku strukturu: život, smrt, žrtva, izdaja, poraz, spasenje, misija, nebesko carstvo, sudbinska zajednica. Prošlost nije nikada istorija iako može biti delom istorijska. Istorija je intelektualni proces, gde važe jasna pravila definisanja, analize, strogosti dokazivanja i proverljivosti. To je razlikuje od mitova i slika prošlosti koji se ne mogu proveravati niti odbacivati. Mitovi se otimaju racionalnoj raspravi, u njih se može samo verovati ili neverovati. Ništa nije tako instrumentalno korišćeno kao vizija prošlosti. Istorija se približava istini, ne doseže je, ali istina joj je norma. Međutim, istorija nije ni goli subjektivizam. U poređenju sa prirodnonaučnom, istorijska činjenica jeste konstrukcija, ali je to stvarnost minulog ljudskog iskustva. Istorijska rekonstrukcija je oblik posredovanja uz pomoć koga se može nešto saznati o prošlosti. Rezultati istorijskih istraživanja ne mogu se reprodukovati niti eksperimentalno proveriti. Premda je istorijska činjenica rekonstruisana, ne javlja se ex nihilo, pa se ne može tvrditi da je neutemeljena u stvarnosti. Istorijska nauka je primena racionalne procedure kod traženja istine. Istorija nije isto što i pamćenje, premda se ovi izrazi često koriste kao sinonimi: pamćenje čine žive uspomene koje se obnavljaju, zaboravljaju i kojima se manipuliše. Istorija je uvek hipotetična i nepotpuna, ali racionalna rekonstrukcija onog što više ne postoji. Pamćenje se grupiše oko svetih mesta, pretežno je nošeno iracionalnim i osećajnim motivima, pa je tu sećanje apsolutno. Ovo su potvrdili i hanoverski psiholozi u pomenutom istraživanju (Montau, Plass, Wenzer 1997). Naime, kod odnosa prema minulim zbivanjima sapostoje dve vrste istorijske svesti povezane sa različitim potrebama za istorizacijom, a koje nisu pođednako otvorene prema misaonoj obradi. Na jednom saznavnom nivou istorijske svesti nacizam se u SR Nemačkoj poistovećuje u politički eksteritorijalnom maniru sa ratnim porazom i holokaustom. To je otprilike viđenje koje odgovara službenoj oceni fašizma kao dobu patnji i zločina. Tu je Hitlerov režim shvaćen kao otuđena strana i kao vlast klike koja je nasiljem i prinudom 1933. osvojila vlast, i na isti način 1945. bila uklonjena. Nasuprot ovom kognitivnom pristupu fašizmu, ali i unutar njega opstaju snažna emotivna sećanja u koja su uključena iskustva koja kao pozitivni elementi podsećaju na vlastiti životni svet, pa se unutar porodice prepričavaju i tradicionalizuju (fotografije, uspomene). Sa biografskog stanovišta u kognitivni obrazac o prolaznom karakteru nacizma, uključena su porodična iskustva koja podsećaju na pozitivne elemente životnog iskustva koja se prepričavaju i postaju trajna tradicija (npr. pojedina podsećanja na Hitler Jugend kao na lepu mladost, na rat kao na ličnu i kolektivnu dramu). Svedoci vremena poimaju nacističko doba kao prijatno i uspešno, doduše sa nesrećnom ratnom fazom, i prenose naslednicima afirmativni stav prema nacizmu prožet poslušnošću i divljenjem (Montau, Plass, Wenzer 1997). Zaključak je da ova iskustva svedoka vremena preko